

ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਮੋਰ ਵੇ

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਿੰਦ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪਸਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਦੁੱਖ, ਸੁੱਖ, ਡਰ-ਸਹਿਮ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਦੀ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਮਨੋ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਰਜਣਾ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੁਰ ਅੰਦਰ ਲਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਦ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸੁਹਜ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰੂਹ, ਪੰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਾਵਿ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਗੀ, ਕਬੂਤਰ, ਕਾਂ, ਚਿੜੀਆਂ, ਤੋਤਾ-ਮੈਨਾ, ਤਿੱਤਰ-ਬਟੋਰ ਤੇ ਕੁੰਜਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਰ-ਮੋਰਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੋਰ-ਮੋਰਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੋਰ, ਮੋਰਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਮੋਰਨੀ ਦੇ ਖੰਭ ਮੋਰ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੋਰ ਦੇ ਲੰਮੇ, ਰੰਗਦਾਰ ਤੇ ਚਮਕੀਲੇ ਖੰਭ ਇਸ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੋਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖੰਭ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਚੌਰ ਝੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੋਰ ਸਾਡਾ ਕੌਮੀ ਪੰਛੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ-ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੂਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਧੇ ਵਿੱਚ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਬੋਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:

ਲਿਆ ਦਿਓਰਾ ਤੇਰਾ ਕੁੜਤਾ ਧੋ ਦਿਆਂ
ਪਾ ਕੇ ਕਲਮੀ ਸੋਰਾ,

ਵਿੱਚ ਭਰਜਾਈਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾ...

ਮੋਰ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਪੰਛੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਦੋ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੋਰ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੱਪ ਖੁੱਭ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਦਾ ਹੈ:

ਮੋਰ ਪਾਵੇ ਪੈਲ ਸੱਪ ਜਾਵੇ ਖੱਭ ਨੂੰ,
ਬਗਲਾ ਭਗਤ ਚੁੱਕ ਲਿਆਏ ਝੱਭ ਨੂੰ।

ਮੋਰ ਦੀ ਮਨਮੋਹਕ ਤੋਰ ਦੇ ਚਰਚੇ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:

ਮਿਰਗਾਂ ਵਰਗੇ ਨੈਣ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੋਰਾਂ ਵਰਗੀ ਤੋਰ,
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਡੋਰ।

ਕਦੇ ਮੋਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

ਤੋਰ ਪੰਜਾਬਣ ਦੀ ਸਿੱਖ ਲੈ ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾ
ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ ਲੋਕ ਗੀਤ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ

ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਾਦੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੇ ਮਾਗੀ ਨੂੰ ਮੋਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਹੂਕ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ:

ਜੇ ਤੂੰ ਸਿਪਾਹੀਆ ਗਿਆ ਲਾਮ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਹੱਭਾਂ ਨੂੰ ਝੋਰਾ,
ਬਿਰਹੋਂ ਹੱਭਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਖਾ ਜਾਊ ਜਿਉਂ ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਢੋਰਾ,
ਜੰਗ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਵੇ ਬਾਗਾਂ ਦਿਆ ਮੋਰਾ...

ਸਾਉਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮੋਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਸੌਂਦਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਗਿੱਧੇ ਵਿੱਚ ਨੱਚੀਆਂ ਧਮਾਲਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:

ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਮੋਰ ਵੇ,
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਹੁਰੇ ਜਾਣਾ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਮੋੜ ਵੇ

ਮੋਰ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਝੜੇ ਹੋਏ ਖੰਭ ਦੇਸੀ ਦੁਆਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘਰੇਲੂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਵਸਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਮੋਰ ਬਹੁਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੋਰਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਪੱਖੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਤਣੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਨਾ ਚਰਖੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕੱਤਣੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਚਰਖੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕੱਤਣੀ ਵੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਕੱਤਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਇੱਕ ਤੁਕੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਟਿਆਰ ਮੋਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

ਕੱਤਣੀ ਦੀ ਤੀਲ੍ਹ ਟੁੱਟ ਗਈ,
ਖੰਭ ਸੁੱਟ ਜਾ ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾ

ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਨਰਮ ਦਿਲ ਮੁਟਿਆਰ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਕਦੀ ਹੈ:
ਅੱਗ ਲੱਗੇ ਕੱਤਣੀ ਨੂੰ,

ਜਿਉਂਦੇ ਮੋਰ ਦਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ
ਕਿਸੇ ਗੱਭਰੂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਨਚਲੀ ਨਾਰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਕੱਤਣੀ ਬਣਾਉਣੀ ਐ, ਤੂੰ ਲੱਗ ਮੋਰਾਂ ਦਾ ਪਾਲੀ
ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਵੀ ਗੁੱਝੀ ਰਮਜ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

ਕਰ ਮੋਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਜੇ ਕੱਤਣੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ
ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਚੋਬਰ ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਚੀਕੇ ਚਰਖਾ ਬਿਸ਼ਨੀਏ ਤੇਰਾ,
ਲੋਕਾਂ ਭਾਣੇ ਮੋਰ ਕੁਕਦਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਸਮੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਨੈਣ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਖਰੇਲੇ ਮੁਟਿਆਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

ਸਿਰ ਗੁੰਦ ਦੇ ਕੁਪੱਤੀਏ ਨੈਣੇ,
ਉੱਤੇ ਪਾ ਦੇ ਡਾਕ ਬੰਗਲਾ

ਸਿਰ ਗੁੰਦਣਾ ਜਾਂ ਸੱਗੀ ਪਾਉਣੀ ਕਿਸੇ ਹਾਰੀ ਸਾਰੀ ਦੇ ਵੱਸ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਨੈਣ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਕਰਾਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਸਾਥੋਂ ਡਾਕ ਬੰਗਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ
ਉੱਤੇ ਪਾਊਂ ਮੋਰ ਘੁੱਗੀਆਂ

ਇਉਂ ਇਹ ਮੋਰ, ਨਾਰਾਂ-ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਭਾਵਪੂਰਤ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਥਾਂ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਵੰਨਗੀ ਵਜੋਂ:

ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੋਰ ਬੋਲਦੇ ਘੁੱਗੀ ਕਰੇ ਘੁੰ-ਘੁੰ,
ਮੈਂ ਸਾਂ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ
ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤੂੰ,
ਕਾਲਜਾ ਮੱਚ ਗਿਆ ਵੇ,
ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਪੁੰ...।

ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ:

ਸੁਣ ਵੇ ਬਾਗ ਦਿਆ ਬਾਗ ਬਗੀਚਿਆ
ਸੁਣ ਵੇ ਬਾਗ ਦਿਆ ਮਾਲੀ,
ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗੀ ਮੋਰ ਬੋਲਦੇ
ਤੇਰਾ ਬਾਗ ਕਿਉਂ ਖਾਲੀ।

ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਰ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਸਿਰਜੇ ਲੰਮੇ ਗੌਣੇ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੰਮੀਆਂ ਹੋਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜਿਦ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ:

ਅਸਾਂ ਬਾਗ ਲਵਾਇਆ ਵੇ ਸਾਡੇ ਬਾਗਾਂ ਦਿਆ ਮੋਰਾ,
ਵੇ ਅਸੀਂ ਪੀਘਾਂ ਪਾਈਆਂ ਫੇਰਾ ਪਾ ਜਾਵੀਂ ਦਿਓਰਾ,
ਸਾਡੀ ਅੱਲ੍ਹੜ ਜਵਾਨੀ ਪੱਟ ਰੋਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਵੇ ਡੋਰਾਂ
ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਭਰਜਾਈ ਲਾਡਲੇ ਦਿਓਰ ਨੂੰ ਮੋਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

ਕੀ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਵੇ, ਵੇ ਭਾਬੇ ਦਿਆ ਦਿਓਰਾ?
ਅੱਗੋਂ ਦਿਓਰ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਕੀ ਸਾਕ ਲਿਆਵੇਗੀ ਨੀ,
ਨੀ ਵੱਡੀਏ ਭਰਜਾਈਏ।

ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ਭਰਜਾਈ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਬਦਲੇ ਦਿਓਰ ਤੋਂ ਸੱਗੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਲੰਮੇ ਗੌਣ ਵਿੱਚ ਟਿੱਕਾ, ਕਾਂਟੇ ਆਦਿ ਗਿਣਦੀ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਗਿਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਕੀ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਵੇ, ਵੇ ਬਾਗਾਂ ਦਿਆ ਮੋਰਾ।
ਕੀ ਸੱਗੀ ਘੜਾਏਂਗਾ ਵੇ, ਵੇ ਭਾਬੇ ਦਿਆ ਦਿਓਰਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਗੀ ਜਾਂ ਦਿਓਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘਰੇਲੂ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਜਾਂ ਸੱਸ-ਨਣਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗੌਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੋਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਲੋਕ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਮੋਰ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਸ਼ਬਦ ਜੜਤ ਜੜੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਵਿਆਕਰਣ ਜਾਂ ਵਿਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਮੋਰਨੀ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਸੁਨੱਖੀ ਨਣਦ ਲਈ 'ਮੋਰ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਰ ਸੁਹੱਪਣ ਵਿੱਚ ਮੋਰਨੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਹੀ ਰੋਚਕ ਲੰਮਾ ਗੌਣ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਦੀ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੈ:

ਛੋਰੀਆਂ ਪਾਂਵਦੀ ਵੀਰਾਂ ਵੇ ਕਾਗ ਉਡਾਂਵਦੀ
ਛੋਤੀ ਆ ਜਾ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇ।

ਕੀ ਕੁਛ ਲਿਆਇਆ ਵੀਰਾ ਵੇ ਸੱਸ ਜੁ ਮੇਰੀ ਨੂੰ।
ਕੀ ਕੁਛ ਲਿਆਇਆ ਵੀਰਾ ਵੇ ਨਣਦੀ ਮੋਰ ਨੂੰ।

ਕੇਹੀ ਕੁ ਸੋਹਣੀ ਬੀਬੀ ਨੀ ਸੱਸ ਜੁ ਤੇਰੀ।
ਕੇਹੀ ਕੁ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀਏ ਨੀ ਨਣਦੀ ਮੋਰ ਤੇਰੀ।

ਅੱਖਾਂ ਸੱਸ ਦੀਆਂ ਵੀਰਾਂ ਵੇ ਚੁੰਨੁਮ-ਚੁੰਨੀਆਂ
ਮੂੰਹ ਉਹਦਾ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਖਰਸ ਜੁ ਖਾਧੜਾ।

ਅੱਖਾਂ ਨਣਦ ਦੀਆਂ ਵੀਰਾ ਵੇ ਅੱਬਾਂ ਫਾੜੀਆਂ
ਮੂੰਹ ਉਹਦਾ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਜਿਉਂ ਖਰਬੁਝਾ।

ਪਾਟਕ ਟੈਂਗਣੀ (ਘੰਗਰੀ) ਲਿਆਇਆ ਸੱਸ ਜੁ ਤੇਰੀ ਨੂੰ
ਨੈਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਕੁੜੀਏ ਨੀ ਨਣਦੀ ਮੋਰ ਨੂੰ।

ਅੱਗ ਲਾਂਵਦੀ ਵੀਰਾ ਵੇ ਪਾਟਕ ਟੈਂਗਣੀ
ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਦਿਆਂ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਨੈਂ ਲੱਖੇ ਹਾਰ ਨੂੰ

ਕੁਛ ਨਾ ਲਿਆਇਆ ਵੀਰਾ ਵੇ ਅੰਮਾ ਜਾਈ ਆਪਣੀ
ਕੁੰਜ ਵਿੱਛੜੀ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰ ਨੂੰ।

ਇਸ ਲੰਮੇ ਗੌਣ ਦਾ ਰੂਪਕ ਪੱਖ ਜਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ 'ਕਵਿਤਰੀਆਂ' ਦੀ ਤੀਖਣ ਖੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਝਲਕਾਰਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੋਰ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੰਮਾ ਅਰਸਾ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਇਆ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ 'ਚ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੀਤ ਸਦਰ ਦੀਨ ਜਗਰਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਨ 1938 ਤੋਂ 1940 ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਤਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਇਹ ਤਵਾ ਨੰਬਰ ਆਰ. ਐਲ. 3062 'ਤੇ ਸਾਂਭਿਆ ਗੀਤ ਫਜ਼ਲ ਮੁਹੰਮਦ ਟੁੰਡਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਜ਼ਲਾ ਟੁੰਡਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦੀਕ ਮੁਹੰਮਦ ਔੜੀਆ ਨੇ ਗਾਇਆ। ਸ਼ਾਇਰ ਸਦਰ ਨੇ ਖੁੱਤ ਨੂੰ ਮੋਰ ਨਾਲ ਤਸਬੀਹ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੂਹ ਤੇ ਖੁੱਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਗੀਤ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਰਲ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਘਿਓ-ਸ਼ੱਕਰ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੂਹ, ਖੁੱਤ ਨੂੰ ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ-

ਖੁੱਤ ਨਿਮਾਣੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ
ਰੂਹ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ।

ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾ ਵੇ ਮੈਂ ਨਾ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦੀ।
ਸਿਰ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਖੁਦੀ ਗ਼ਰੂਰ,

ਕਰਦੈਂ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਤੂੰ।
ਇਹ ਗੱਲ ਮੂਰਖ ਕਦੇ ਨਾ ਸੋਚੀ,

ਅੰਤ ਖ਼ਾਕ ਦੀ ਢੇਰੀ ਤੂੰ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਤੈਂ ਢਹਿ ਜਾਣਾ,

ਜਿਵੇਂ ਕੰਧ ਰੇਤ ਦੀ ਢਹਿੰਦੀ।
ਕਲਹਿਰੀਆ ਮੋਰਾ ਵੇ ਮੈਂ ਨਾ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦੀ।